

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 16/2005 vp

Hallituksen esitys laeiksi Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta sekä valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 5 luvun kumoamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 26 päivänä huhtikuuta 2005 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta sekä valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 5 luvun kumoamisesta (HE 43/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Liisa Ero ja neuvotteleva virkamies Maaret Suomi, liikenne- ja viestintäministeriö

- ohjelmajohtaja Seppo Niemelä, oikeusministeriö
- johtaja Markku Tapio, kauppa- ja teollisuusministeriö
- johtaja Jorma Koivunmaa, Viestintävirasto
- hallintoneuvoston puheenjohtaja Mika Lintilä, toimitusjohtaja Mikael Jungner ja hallintojohtaja Jussi Tunturi, Yleisradio Oy
- johtaja Jorma Miettinen, Suomen Televisioiden Liitto
- johtaja Satu Kangas, Viestinnän Keskusliitto
- puheenjohtaja Hannu Lilja, Pro Yleisö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- MTV Oy
- Ruutunelonen Oy Ab
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK.

HALLITUKSEN ESITYS

Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävään ehdotetaan tarkennuksia, jotka koskevat esimerkiksi lapsille suunnatun ohjelman ja viihteen tarjontaa sekä suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden tukemista. Yleisradio Oy:n hallituksen ja hallintoneuvoston välistä työnjakoa tarkennetaan. Yleisradio Oy:n toimitusjohtajan valinta siirretään hallituksen tehtäväksi. Hallintoneuvoston tehtäviin kuuluu edelleen Yleisradio Oy:n toiminnan laajuudesta ja suuntaviivoista

päättäminen sekä julkisen palvelun tehtävän toteutumisen valvonta. Hallintoneuvosto valitsee yhtiölle hallituksen, jonka jäsenet edustavat monipuolista yhtiön keskeisten tehtävien ja toiminnan kannalta tärkeää asiantuntemusta. Hallituksen jäsenet eivät saa olla hallintoneuvoston jäseniä eivätkä kuulua yhtiön toimivaan johtoon. Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain toimitusmaksua koskeva 5 luku kumotaan. Televisiotoiminnan harjoittajat eivät ole velvolli-

sia maksamaan toimilupamaksua enää kokonaan digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisen jälkeen. Laki Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan

1.1.2006. Laki valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 5 luvun kumoamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2008.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen nimeäminen

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetaan säädettäväksi nimenomainen kielto siitä, ettei hallituksen jäsen voi olla hallintoneuvoston jäsen eikä kuulua yhtiön muuhun ylimpään johtoon. Valiokunta katsoo, että nyt ehdotettu kielto on omiaan selkiyttämään vastuunjakoa toisaalta hallituksen ja sen alaisen ylimmän johdon välillä ja toisaalta hallituksen ja sitä valvovan hallintoneuvoston välillä. Valiokunta pitää sen vuoksi nyt ehdotettua kieltoa kannatettavana.

Hallintoneuvoston tulee hallituksen esityksen mukaan hallitusta valitessaan ottaa huomioon, että hallituksessa on molempien kieliryhmien edustus ja että hallitus omaa riittävän monipuolista asiantuntemusta. Yleisradio Oy:n kohdalla kyseeseen voivat tulla erityisesti julkisen palvelun tehtävään, yrityksen johtamiseen, talouteen, viestintään, viestintäteknologiaan sekä kulttuuri- ja sivistyselämän tuntemukseen liittyvä asiantuntemus. Yleisradio Oy:n toiminnan kannalta on tärkeätä, että hallituksen jäsenet edustavat mahdollisimman monipuolisesti eri alojen asiantuntemusta, varsinkin siten, että siihen on yhdistyneenä julkisen palvelun asiantuntemus.

Hallituksen esitystä valmistellut parlamentaarinen Televisiotoiminta ja Yleisradio Suomessa 2010 -työryhmä suosittelee hyvään hallintokäytäntöön viitaten, että Yleisradio Oy:n hallituk-

seen ei valittaisi jäseniä yhtiön toimintaa valvovista elimistä. Yleisradio Oy:n tulee toimia eduskunnan valvonnassa ja vastuulla, minkä vuoksi lakiin ei esitetä otettavaksi säännöksiä, jotka rajoittaisivat vapautta päättää yhtiön hallituksen jäsenistä ehdotettua laajemmin. Valiokunta pitää hallituksen esityksessä valittua linjausta hyvänä, jonka mukaan eduskunnan valitseman hallintoneuvoston vapautta päättää yhtiön hallituksen jäsenistä ei ole rajoitettu nyt ehdotettua laajemmin. Valiokunta pitää välttämättömänä eduskunnan alaisen hallintoneuvoston päättäjävallan suvereenisuutta julkisen palvelun tehtävään perustuvan omistajaohjauksen toteuttamiselle. Valiokunta toistaa useassa yhteydessä esittämänsä toteamuksen, että Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn ja jäsenvaltioiden julkisen palvelun yleisradiotoimintaa koskevan pöytäkirjan mukaan jäsenvaltioiden julkinen yleisradiotoiminta liittyy suoraan jokaisen yhteiskunnan demokraattisiin, yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin samoin kuin tarpeeseen turvata viestinnän moniarvoisuus. Omistajaohjauksen tehtävänä on varmistaa julkisen palvelun tehtävän toteuttaminen yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla.

Julkinen palvelu

Yleisradio Oy:stä annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan yhtiön tehtävänä on tuoda täyden palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin. Julkisen palvelun määritelmässä täysi palvelu kattaa kaikki ohjelmatyypit, kun mitään ohjelmatyyppiä ei ole nimenomaisesti rajattu palvelun ulkopuolelle. Pykälän 2 momentissa luetellaan ne tehtävät, jotka erityisesti on sisällytettävä ja huomioitava julki-

sen palvelun televisio- ja radio-ohjelmistossa. Näistä valiokunta nostaa erityisesti esille sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat, mahdollisuuden oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, lapsille suunnatut ohjelmistot sekä hartausohjelmat ja velvollisuuden kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvien osin myös maan muiden kieliryhmien kielellä. Asiantuntijakuulemisissa täyden palvelun kattavaa julkista palvelua on kritisoitu, ja on todettu, että tehtävän on komission valtioneuvoston ohjelmistotoiminnan soveltamisesta julkiseen yleisradiotoimintaan antaman tiedonannon mukaan oltava tarkkarajainen, jotta jäsenvaltion viranomaiset voivat valvoa tehokkaasti tehtävän täyttämistä.

Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetty pöytäkirja vahvisti julkisen yleisradiotoiminnan määrittelyn pohjaksi kolme keskeistä periaatetta. Ensinnäkin julkinen yleisradiotoiminta liittyy jäsenvaltioiden tarpeisiin, ja sen sisältö on niiden itsensä määriteltävissä. Toiseksi julkinen yleisradiotoiminta liitettiin jäsenvaltioiden yhteiskunnallisiin, demokraattisiin ja kulttuurisiin tarpeisiin. Kolmanneksi määrittelyyn tulee tukea viestinnän moniarvoisuutta. Valiokunta toteaa, että laissa olevaa julkisen palvelun määritelmää on tulkittava näiden peruslähtökohtien mukaisesti. Näin ollen ne rajaavat täyden palvelun periaatetta ohjelmasisällön osalta.

Yleisradio Oy:stä annetussa laissa omaksuttu julkisen palvelun määritelmä on komission valtioneuvoston ohjelmistotoiminnan soveltamisesta julkiseen yleisradiotoimintaan antamassa tiedonannossa määriteltujen kriteerien mukainen harkittaessa valtioneuvoston soveltuvuutta perustamissopimuksen 86 artiklan 2 kohdan nojalla. Tiedonannon mukaan määriteltäessä julkista palvelua yleisradiotoiminnan alalla komission tehtävä rajoittuu selvien virheiden valvontaan. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällaisena selvänä virheenä voidaan pitää sitä, että tehtävään kuuluu toimintoja, joiden ei kohtuudella voida katsoa täyttävän perustamissopimuksen pöytäkirjassa todettuja yhteiskunnan demokraattisia, yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tarpeita, kuten esim.

sähköinen kaupankäynti. Lisäksi julkisen palvelun tehtävä on annettu virallisesti yhdelle yritykselle ja tehtävän suorittamista valvoo riippumaton elin. Tiedonannossa todetaan vielä, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen käytännön mukaan yleishyödyllisten tehtävien täyttämiseksi käytettävät keinot eivät saa tarpeettomasti vääristää kauppaa, kun samalla otetaan huomioon julkisen palvelun tehtävän toteuttaminen.

Valiokunta toteaa, että komission tiedonanto valtioneuvoston ohjelmistotoiminnan soveltamisesta julkiseen yleisradiotoimintaan ei estä julkisen palvelun määrittelyä täytenä palveluna. Julkisen palvelun ohjelmatarjonta voi olla niin sanottua täyttä palvelua, kun se kansallisesti katsotaan perustelluksi. Täydellä palvelulla tarkoitetaan tässä sitä, että julkisen palvelun ohjelmisto koostuu kaiken tyyppisistä ohjelmista, niin tiedottavista, opetuksellisista kuin viihteellisistäkin. Sekä julkisen palvelun yleisradiotoiminnan eurooppalaiset että kansalliset tavoitteet, kuten yksilön sananvapauden toteutumisen turvaaminen, mahdollistavat julkisen palvelun ohjelmatarjonnan täyden palvelun luonteen. Yllä olevaan viitaten valiokunta katsoo, että julkista palvelua ei voida luokitella tiettyihin ohjelmatyyppeihin ja että mitään ohjelmatyyppejä ei myöskään pidä sulkea pois julkisesta palvelusta. Julkisen palvelun tehtävään kuuluvan virikkeellisen viihteen on kuitenkin täytettävä edellä mainitut yhteiskunnan demokraattiset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tarpeet. Viihteen keinoin on myös mahdollista tarjota kansalaisille yhteiskunnan intressejä palvelevia ohjelmasisältöjä.

Toimilupamaksu

Valiokunta toteaa, että Yleisradio Oy:n julkisen palvelun tehtävän turvaamiseksi on tarpeen pitää toimilupamaksusta luopumisen osalta niissä linjauksissa, joita parlamentaariset televisio- ja radiotoiminnan toimintaedellytysten parantamista käsitellyt työryhmä ja Televisiotoiminta ja Yleisradio Suomessa 2010 -työryhmä ovat esittäneet. Yleisradio Oy:n rahoitusasema ja yhtiön taloutensa tasapainottamiseksi laatima, vuoteen

2008 ulottuva suunnitelma jäisi toteutumatta, jos toimitilupamaksusta luovuttaisiin ennen vuonna 2007 tapahtuvaa kokonaan digitaaliseen televisioimintaan siirtymistä. Yleisradio Oy:n rahoitus ja nykymuotoisen julkisen palvelun toteuttaminen edellyttäisivät välittömästi korotuksia televisiomaksuun, jos toimitilupamaksusta luovuttaisiin hallituksen esityksessä esitettyä nopeammassa aikataulussa.

Yksityiskohtaiset perustelut

6 §. *Hallintoneuvoston tehtävät.* Valiokunta on käsitellyt Yleisradio Oy:n hallintoneuvoston kertomusta yhtiön toiminnasta vuosilta 2003 ja 2004 ja antanut niistä mietinnöt LiVM 21/2004 vp ja LiVM 12/2005 vp. Valiokunta on pitänyt välttämättömänä, että eduskunta voi hallintoneuvoston kertomuksen pohjalta käsitellä Yleisradio Oy:n toimintaa säännöllisesti ja siten harjoittaa alaisensa yleisradioyhtiön ohjausta, varsinkin nykyisessä Yleisradio Oy:n muutosvaiheessa. Toisaalta valiokunta ei näe samaa tarvetta jatkossa käsitellä yhtiön toimintaa vuosittaisen kertomuksen pohjalta. Tästä syystä valiokunta ehdottaa, että hallintoneuvosto antaisi kertomuksen joka toinen vuosi siten, että vuodelta 2005 ei enää anneta erillistä kertomusta. Tämän jälkeen kertomus annetaan siten, että se käsittää Yleisradio Oy:n toiminnan kahdelta vuodelta. Tämän johdosta voimaantulosäännöstä täsmennetään 1 momentin 4 kohdan osalta vastaavasti.

Valiokunta on tehnyt vastaavan muutoksen momentin muotoiluun.

Voimaantulosäännös. Kertomusta koskevan 6 §:n 1 momentin 4 kohdan muutoksen johdosta voimaantulosäännökseen ehdotetaan lisättäväk-

si uusi 2 momentti, jonka mukaan kohtaa sovelletaan ensimmäisen kerran vuosia 2005 ja 2006 käsittelevän kertomuksen osalta. Tämän johdosta hallituksen esityksen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintävaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena, paitsi 1. lakiehdotuksen 6 § ja voimaantulosäännös muutettuina (Valiokunnan muutosehdotus).

Valiokunnan muutosehdotus

6 §

Hallintoneuvoston tehtävät

Hallintoneuvoston tehtävänä on:

(1—3 kohta kuten HE)

4) antaa Saamelaiskäräjiä asiasta kuultuaan julkisen palvelun toteutumisesta **joka toinen vuosi kahta toimintavuotta käsittävä** kertomus eduskunnalle;

(5—7 kohta kuten HE)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

(1 mom. kuten HE)

Tämän lain 6 § 1 momentin 4 kohtaa sovelletaan ensimmäisen kerran vuosia 2005 ja 2006 käsittelevän kertomuksen osalta. (Uusi)

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

Helsingissä 7 päivänä kesäkuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Markku Laukkanen /kesk	Eero Reijonen /kesk (osittain)
vpj.	Matti Kangas /vas	Pertti Salovaara /kesk
jäs.	Leena Harkimo /kok	Arto Seppälä /sd
	Saara Karhu /sd (osittain)	Timo Seppälä /kok (osittain)
	Marjukka Karttunen /kok	Harry Wallin /sd
	Inkeri Kerola /kesk (osittain)	Lasse Virén /kok
	Risto Kuisma /sd (osittain)	Raimo Vistbacka /ps
	Reino Ojala /sd	vjäs. Reijo Paajanen /kok
	Erkki Pulliainen /vihr	
		Lyly Rajala /kok (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esitys pohjautuu Seppo Niemelän johtaman työryhmän ehdotukseen "Julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminta 2010". Työryhmän muistion sisältämään lakiehdotukseen kuuluu Yleisradio Oy:n hallitusta koskeva pykälä. Siihen liittyen työryhmä päätyy yksimielisesti seuraavaan suositukseen (s. 62): "Hyvään hallintokäytäntöön viitaten työryhmä suosittelee, että yhtiön hallitukseen ei valittaisi jäseniä yhtiön toimintaa valvovista elimistä". Niitähän ovat eduskunta, valtioneuvosto ja hallintoneuvosto.

Työryhmän ehdotus on hyvä ja kannatettava. Se on siinä määrin hyvä, että tämän oivan periaatteen tulee näkyä myös ao. pykälän muotoilusta. Tämä tarkoittaa sitä, että valtioneuvoston ja eduskunnan jäsenet tulee sulkea hallintoneuvoston jäsenten tavoin Yleisradio Oy:n hallituksen ulkopuolelle. Teemme tätä koskevan muutosehdotuksen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena pait-si 6 a §:n 1 momentti muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

6 a §

Yhtiöllä on oltava hallitus, johon kuuluu vähintään viisi ja enintään kahdeksan jäsentä, jotka eivät saa olla valtioneuvoston, eduskunnan eivätkä hallintoneuvoston jäseniä eivätkä kuulua yhtiön muuhun ylimpään johtoon.

— — — — —

Helsingissä 7 päivänä kesäkuuta 2005

Erkki Pulliainen /vihr
Raimo Vistbacka /ps.